

Univerzitet u Beogradu
Elektrotehnički fakultet

PROJEKTOVANJE POMOĆU RAČUNARA U ELEKTROENERGETICI

Osnovne akademske studije

Dr Zlatan Stojković, redovni profesor
zstojkovic@etf.rs
<http://ees.etf.rs>

FORMIRANJE PROGRAMA

RAZVOJ ALGORITMA

zahtevi za
resursima

Da bi se napisao dobar program u startu je potrebno imati dobar matematički model.

Pre početka pisanja programa potrebno je formirati kompletan algoritam.

Algoritam ne bi trebalo da sadrži detalje proračuna, već informacije šta je i kojim redosledom neophodno uraditi. Neophodno je definisati mesta odluke.

Primer

S obzirom da je programerski tim sastavljen od više članova, potrebo je usvojiti određene standarde i procedure:

1. Da li model bazirati na frekvencijski nezavisnim ili frekvencijski zavisnim parametrima?
2. Kakvu bi strukturu uzemljivača model trebalo da reprezentuje?
3. Da li obuhvatiti nelinearne efekte? Koje metode rešavanja nelinearnih sistema primeniti?

ZAHTEVI ZA RESURSIMA

S obzirom na veličinu programa, potrebno je proceniti relaciju između veličine i brzine hardvera i veličine softvera.

Razvoj računara sve više eliminiše ovaj problem, međutim i dalje postoje problemi čija analiza i rešavanje zahtevaju kompleksan matematički aparat i znatno trajanje izvršenja programa (metoda konačnih elemenata ili konačnih razlika).

Na brzinu izvršenja programa, pored hardvera i softvera, utiču i stepen složenosti modela i režim rada korisnika.

KARAKTERISTIKE PROGRAMA

Karakteristike programa se ogledaju u sledećem:

1. Struktura programa
2. Prenosivost programa
3. Ulaz/izlaz
4. Programska jezik
5. Dokumentacija
6. Razvoj programa
7. Testiranje programa

karakteristike
programa

STRUKTURA PROGRAMA

prenosivost
programa

Svaki program je potrebno strukturirati tako da sadrži tri dela:

preprocesor

glavni program

postprocesor

1/2

PRENOSIVOST PROGRAMA

Prenosivost je mera sposobnosti da se program formiran na jednom računaru može izvršavati na drugom računaru.

Programi pisani na mašinskom jeziku su u principu neprenosivi.

Programi pisani na višim programskim jezicima su prenosivi.

PROGRAMSKI JEZIK

Pri izboru odgovarajućeg programskog jezika potrebno je voditi računa o sledećem:

Poželjno za programera	Poželjno za korisnika
Izvršiti potrebne operacije na pogoda način	Odgovarajući ulaz/izlaz (uključujući grafike)
Modularnost	Brz proračun
Sopstvena dokumentacija	
Prenosivost	
Lako održavanje i nadogradnja	

Tri često primenjivana programska jezika u elektroenergetici su:

1. FORTRAN (programski alat EMTP/ATP)
2. MATLAB
3. C/C++

Korišćenje programskog alata EMTP/ATP usmereno je ka rešavanju dve grupe problema:

1. Problemi koji se odnose na projektovanje elektroenergetskih sistema koji uključuju izbor opreme, koordinaciju izolacije, specifikaciju uređaja za zaštitu, projektovanje sistema automatskog upravljanja, itd.
2. Problemi vezani za planiranje i eksploraciju elektroenergetskih sistema

Sklopni prenaponi

- deterministički; probabilistički; sklopna operacija jednim polom; isključenje sa APU; sklopne operacije sa kondenzatorskim baterijama; prelazni povratni napon

Atmosferski prenaponi

- povratni preskok; indukovani prenaponi; prenaponi u razvodnim postrojenjima

Koordinacija izolacije

- nadzemni vodovi; razvodna postrojenja na otvorenom; gasom izolovana razvodna postrojenja; odvodnici prenapona

Jednosmerni sistem visokog napona

- upravljanje; prelazni procesi; harmonici

Statička kompenzacija

- upravljanje; prenaponi; harmonici

Programski alat EMTP/ATP uključuje sledeće komponente:

1. Nespregnute i spregnute linearne elemente sa koncentrisanim parametrima
2. Nadzemne vodove i kablove sa raspodeljenim i frekvencijski zavisnim parametrima
3. Nelinearne elemente: transformatore, uključujući pojavu zasićenja i histerezisa, odvodnike prenapona, električni luk
4. Prekidače, vremenski i naponski zavisne prekidače
5. Diode i tiristore
6. Trofazne sinhronne mašine
7. MODELE i TACS (elementi sistema automatskog upravljanja za koje se sprovodi analiza prelaznog režima)

Programski alat:

- Numerička analiza
- Matrični račun
- Obrada podataka
- Grafički prikaz

Programski jezik:

- Jednostavno rešavanje matematičkih problema
- Jednostavan zapis
- Potisnuo FORTRAN, BASIC, C

Simulinik – specijalizovan modul za simulaciju dinamike sistema u grafičkom okruženju:

- Analiza linearnih, nelinearnih, vremenski kontinualnih ili diskretnih multivarijabilnih sistema sa koncentrisanim parametrima

Blok-dijagram – matematički model koji ilustruje dinamičke karakteristike sistema, glavne promenljive sistema i veze između tih promenljivih.

Svakom Simulink modelu odgovara m-datoteka koja predstavlja niz MATLAB i Simulink komandi i funkcija kojima se formiraju Simulink modeli.

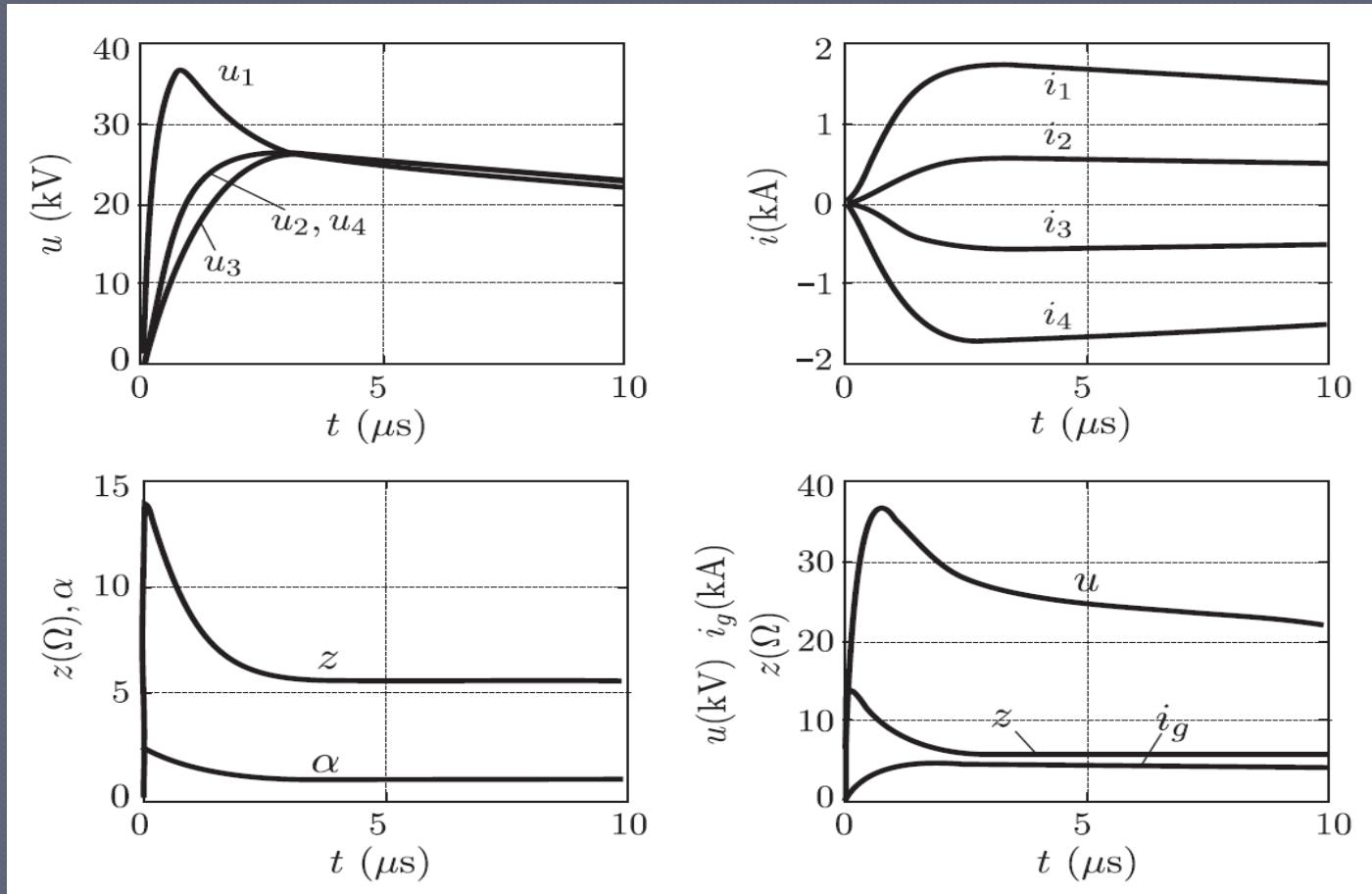
Primer programiranja u MATLAB-u:

- Za uzemljivač razmatran u prethodnim primerima proračunati:
  1. Udarnu impedansu uzemljivača u funkciji vremena
  2. Udarni koeficijent uzemljivača u funkciji vremena
  3. Konvencionalnu impedansu uzemljivača
  4. Konvencionalni koeficijent uzemljivača
- Ekran podeliti na četiri dela i nacrtati vremenske promene:
  1. Napona čvorova
  2. Struja induktivnih grana
  3. Udarne impedanse i udarnog koeficijenta uzemljivača
  4. Napona na mestu injektiranja, struje injektiranja i udarne impedanse uzemljivača

Rezultati proračuna udarnih karakteristika uzemljivača:

Programski jezik C je programski jezik opšte namene, srednjeg nivoa:

- Strukturirani tipovi datoteka i upravljačke strukture
- Manipulacija bitovima, procesorski registri, pristup podacima pomoću adrese, operatori orijentisani ka hardveru

Osnona verzija u Bell laboratoriji – operativni sistem UNIX

C → C++:

1. Unošenje izvornog teksta programa u datoteku na disku
2. Prevođenje izvornog teksta programa
3. Povezivanje prevedenog oblika programa sa potebnim korisničkim i sistemskim potprogramima u izvodljiv oblik
4. Izvršavanje programa

Programski alat GIC – MATLAB + Visual C++

DOKUMENTACIJA

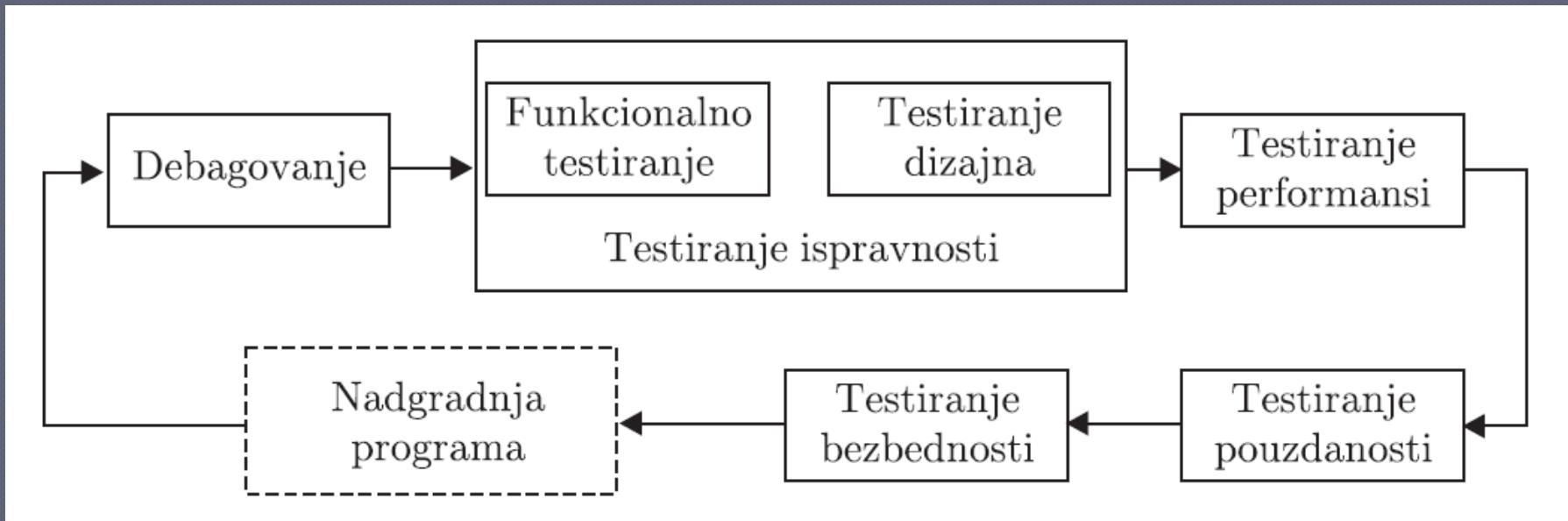
Redni broj	Korisnik	Programer	Dokumentacija
1	x	x	Opis šta program radi, metodi
2	x	x	Primer ulaza/izlaza
3	x	x	Opis ulaza/izlaza
4	x	x	Moguće greške u ulaznim podacima i poruke
5	x	x	Organizacija podataka, datoteke i izgled
6	x	x	Reference
7	x	x	Matematički model na kojem se bazira program
8	x	x	Zapis razvoja programa, ponovni pregled
9		x	Imena svih obuhvaćenih potprograma
10		x	Listing programa
11		x	Tumačenje pojmove promenljivih
12		x	Algoritam za proračun
13		x	Pisani komentari u vezi programa
14	x	x	Test primer sa kompletnim ulazom/izlazom

1. Formiranje novih modula u okviru postojećih softverskih alata
  - EMTP/ATP

2. Razvoj sopstvenog softverskog alata
  - Nedostupnost adekvatnog postojećeg softverskog alata
  - Usko specijalizovani softverski alati
  - Efikasniji i korisnički orijentisani

TESTIRANJE PROGRAMA

Metodologija testiranja programa:

TESTIRANJE PROGRAMA

Izvori mogućih razlika rezultata dobijenih proračunom i iz realnog pogona

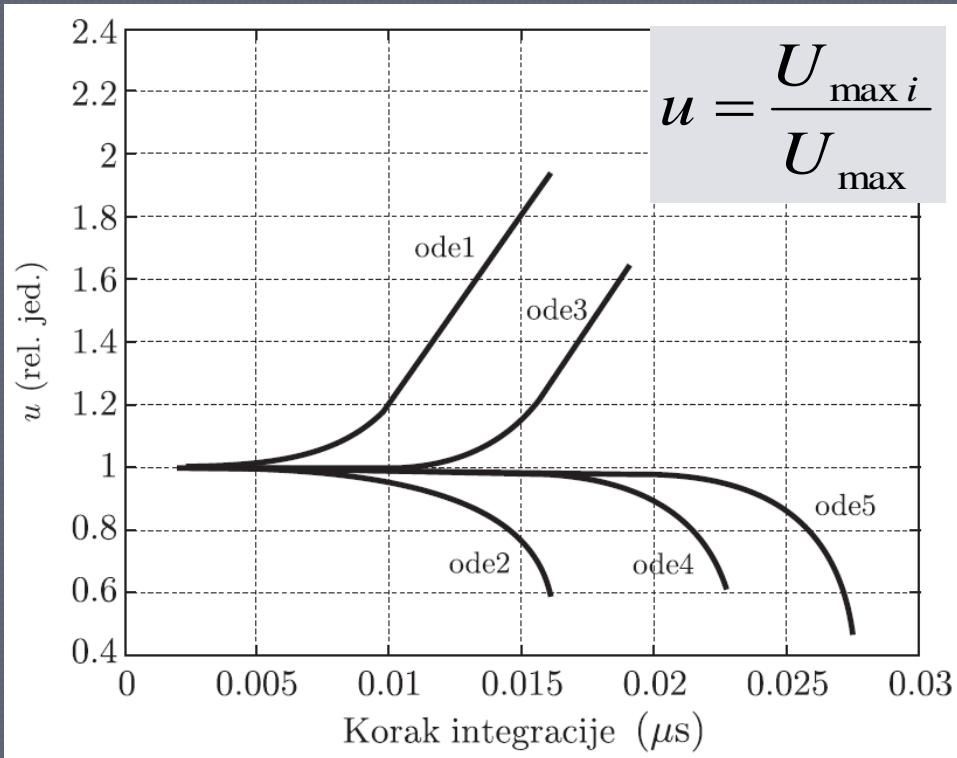
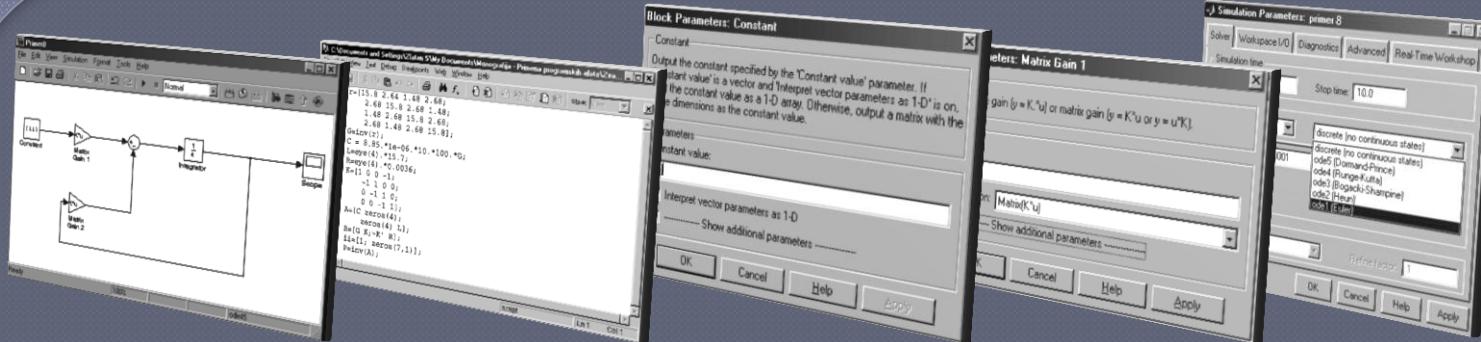
Pesimistički
pristup

Kvalitet
modela

Matematički
model

Ulazni
podaci

u – relativna vrednost maksimuma napona na mestu injektiranja

$U_{\max i}$ – maksimalna vrednost napona na mestu injektiranja za i -tu vrednost koraka integracije

$U_{\max}$ – referentna vrednost maksimuma napona na mestu injektiranja za najmanju vrednost koraka integracije

Lokalna nestabilnost